

EWOLUCJA TEMATYKI BADAŃ Z ZAKRESU NAUK O ZARZĄDZANIU W POLSCE W LATACH 1990–2021 NA PODSTAWIE PUBLIKACJI *PRZEGLĄDU ORGANIZACJI*

Wprowadzenie

W słowie wstępnym otwierającym pierwszy numer *Przeгляdu Organizacji*, który ukazał się w 1926 roku, zadeklarowano, że czasopismo to będzie „przewodnikiem do rozpowszechniania i wymiany zdobyczy wiedzy na polu organizacji i administracji we wszystkich gałęziach pracy wytwórczej” [*Słowo wstępne*, 1926: 1]. Mimo upływu blisko stu lat i licznych perturbacji, które przechodziło w tym czasie pismo, tak jak jego wydawca – Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa – i cały kraj, *Przeгляд Organizacji* pozostaje jednym z głównych czasopism naukowych publikowanych w języku polskim [Google Scholar, 2022].

Nie może dziwić zatem, że czasopismo o tak bogatej historii stanowi samo w sobie interesujący temat badawczy. W swym dwuczęściowym artykule poświęconym historii *Przeгляdu Organizacji*, Głodziński dowodzi tezy, że czasopismo to było „jednym z ważnych narzędzi, które umożliwiły postęp zarządzania w Polsce, zarówno na polu naukowym, jak i praktyki gospodarczej” [Głodziński, 2016a: 70], jednocześnie zauważając, iż „ewolucja periodyku była silnie skorelowana z rozwojem naukowego zarządzania w Polsce” [Głodziński, 2016b: 71].

Oporając się na przytoczonych stwierdzeniach, można przyjąć, że tematy popularne w danym okresie wśród polskich badaczy z zakresu nauk o zarządzaniu stawały

* **Jakub Swacha, dr hab., prof. US** – Uniwersytet Szczeciński. ORCID: 0000-0002-2214-6989.

się z dużym prawdopodobieństwem tematami popularnymi w wydawanych wówczas numerach *Przeglądu Organizacji*. Dlatego w niniejszym opracowaniu postanowiono wykorzystać bazę publikacji *Przeglądu Organizacji* [2022], aby określić, jak zmieniła się tematyka badań z zakresu nauk o zarządzaniu w Polsce w latach 1990–2021. Przyjęty okres wynika bezpośrednio z ograniczeń techniczno-organizacyjnych (baza publikacji *Przeglądu Organizacji* zawiera obecnie tylko dane artykułów opublikowanych od 1990 roku), niemniej jak najbardziej broni się także w aspekcie merytorycznym (np. ze względu na odmienną specyfikę zarządzania w systemie gospodarki centralnie planowanej, do której słabo przystają współczesne kategorie tematyczne).

O ile wspomniane opracowania Głodzińskiego [2016a; 2016b] opierają się na podejściu jakościowym – jego autor dokonuje dogłębnej analizy, uznanych za kluczowe, publikacji z rozpatrywanego okresu – o tyle niniejsze opracowanie oparto na podejściu ilościowym, wykorzystując metody analizy bibliometrycznej, co pozwoliło na uwzględnienie wszystkich publikacji z rozpatrywanego okresu, jednak bez możliwości ich oceny w sposób inny niż oparty na wskaźnikach ilościowych. Niniejsze opracowanie można zatem traktować jako swego rodzaju dopełnienie opracowań Głodzińskiego [2016a; 2016b] dokonane przy użyciu odmiennego aparatu badawczego.

Za główny cel niniejszego opracowania przyjęto identyfikację najbardziej popularnych na łamach *Przeglądu Organizacji* w latach 1990–2021 tematów z zakresu nauk o zarządzaniu, ustalenie, jak popularność ta zmieniła się w czasie oraz jak przekładała się na popularność poszczególnych subdyscyplin, poziomów i nurtów nauk o zarządzaniu. Poprzez jego osiągnięcie nie tylko zostaną wskazane tematy i obszary szczególnie warte zwiększenia zainteresowania badawczego ze względu na ich relatywnie małą popularność w ostatnich latach, ale stworzona zostanie także baza do porównania, na ile zaobserwowane trendy są zgodne z trendami zachodzącymi w czasopismach wydawanych w innych krajach, w tym o zasięgu światowym.

Celem dodatkowym jest ustalenie stopnia pokrycia poszczególnych subdyscyplin, poziomów i nurtów nauk o zarządzaniu przez publikacje *Przeglądu Organizacji* w rozpatrywanym okresie, jak również ustalenie ośrodków naukowych i autorów, którzy wnieśli największy wkład publikacyjny, ale też których wkład został najbardziej doceniony – duża liczba cytowań. Jego osiągnięcie pozwoli potwierdzić przyjęte założenie o indykatywności popularności tematów poruszanych na łamach *Przeglądu Organizacji* dla ich popularności w polskich naukach o zarządzaniu – stwierdzenie niszowego lub lokalnego charakteru czasopisma świadczyłoby bowiem jednoznacznie o niezasadności przyjętego założenia.

Mając na uwadze podane cele opracowania, postawiono następujące pytania badawcze:

1. Jakie tematy i obszary badań poruszano najczęściej w rozpatrywanym okresie?
2. Jak zainteresowanie poszczególnymi tematami i obszarami badań zmieniło się w rozpatrywanym okresie?

3. Jacy autorzy i które instytucje były najbardziej aktywne w rozpatrywanym okresie?
4. Które publikacje w kolejnych latach rozpatrywanego okresu spotkały się z najszybszą reakcją środowiska?

1. Źródła danych

Jako podstawowe źródło danych do analizy bibliometrycznej wykorzystano bazę publikacji *Przeglądu Organizacji* [2022]. Nie dokonywano jakiegokolwiek przeszukiwania ani ograniczania uwzględnianego zakresu bazy, lecz poddano analizie całość zawartych w niej publikacji według stanu na 24.01.2021 roku (tj. od numeru 1/1990 do numeru 12/2021, a więc ostatnie 32 lata działalności czasopisma), łącznie – 3217 artykułów.

Na potrzeby badania reakcji środowiska posłużono się danymi o liczbie cytowań pozyskanymi za pomocą aplikacji Publish or Perish 8 [Harzing, 2021], jako źródło danych wykorzystując Google Scholar, ze względu na bardzo skuteczne indeksowanie przez tę wyszukiwarkę publikacji w języku polskim. Mimo iż Publish or Perish 8 ogranicza możliwość analizy danych do 1000 najczęściej cytowanych publikacji dla pojedynczego zapytania (w którym wskazano tytuł czasopisma *Przegląd Organizacji* i okres 1990–2021), udało się tą drogą pozyskać dane o 9956 cytowaniach – dla porównania, analogiczne zapytanie wykonane dla bazy CrossRef zwróciło dane o zaledwie 210 cytowaniach.

2. Najbardziej popularne tematy i obszary badawcze

W drodze analizy bazy publikacji *Przeglądu Organizacji* z lat 1990–2021 zidentyfikowano 3274 unikalnych słów kluczowych występujących w metadanych artykułu (nie dokonywano dodatkowej ekstrakcji słów kluczowych z pełnej treści artykułów).

Z uwagi na występowanie w bazie terminów synonimicznych oraz w różnych formach gramatycznych, przed przystąpieniem do analizy zebranych danych, przeprowadzono ich wstępną agregację obejmującą:

- 1) ujednoczenie formy gramatycznej słów kluczowych – w przypadku dwóch (lub większej liczby) form występujących równolegle (np.: strategia przedsiębiorstw, strategia przedsiębiorstwa, strategie przedsiębiorstw),
- 2) zsumowanie danych dla terminów bliskoznacznych (np.: analiza literatury, analiza piśmiennictwa, przegląd literatury), pozostawiając tylko jeden z nich,
- 3) dane dla terminów bardziej ogólnych zagregowano z danymi terminów stanowiących ich doprecyzowanie, np. „zarządzanie konfliktami organizacyjnymi w systemie logistycznym przedsiębiorstwa” włączono do „zarządzanie konfliktami”.

Następnie, do osobnej analizy, wyodrębniono słowa kluczowe dotyczące metod badawczych (15 terminów, 730 wystąpień), co pozostawiło na liście głównej 2765 terminów, z których 42 występowały średnio co najmniej raz w roku.

Tabela 1. Ranking najbardziej popularnych słów kluczowych

1. Innowacyjność przedsiębiorstw (258)	15. Przedsiębiorczość (109)	29. Otoczenie przedsiębiorstwa (69)
2. Konkurencyjność przedsiębiorstwa (244)	16. Zarządzanie (100)	30. Wynagrodzenia (68)
3. Współpraca przedsiębiorstw (215)	17. Zarządzanie publiczne (99)	31. Zarządzanie zmianą (65)
4. Zarządzanie zasobami ludzkimi (211)	18. Restrukturyzacja przedsiębiorstw (93)	32. Organizacja i zarządzanie (63)
5. Zarządzanie wiedzą (189)	19. Przywództwo (87)	33. Społeczna odpowiedzialność biznesu (62)
6. Strategia przedsiębiorstwa (168)	20. Zarządzanie projektami (87)	34. Prywatyzacja (62)
7. Technologia informacyjna (165)	21. Struktura organizacyjna (83)	35. Menedżer (57)
8. Przedsiębiorstwo (157)	22. Teoria organizacji i zarządzania (81)	36. Metodologia (51)
9. Zarządzanie przedsiębiorstwem (145)	23. Kultura organizacyjna (79)	37. Szkolnictwo wyższe (51)
10. Wartość przedsiębiorstwa (145)	24. Rozwój przedsiębiorstwa (79)	38. Nauki o zarządzaniu (47)
11. Zarządzanie jakością (138)	25. Zarządzanie ryzykiem (77)	39. Controlling (46)
12. Zarządzanie strategiczne (137)	26. Inwestycje zagraniczne (75)	40. Organizacja (45)
13. Małe i średnie przedsiębiorstwa (130)	27. Podejmowanie decyzji (74)	41. Zarządzanie procesowe (41)
14. Marketing (126)	28. Globalizacja (71)	42. Rozwój zrównoważony (34)

Źródło: opracowanie własne.

Do dalszej analizy wytypowano właśnie te 42 najpopularniejsze słowa kluczowe (tabela 1). Łącznie w rozpatrywanym okresie odnotowano 4383 ich wystąpienia, natomiast pozostałe słowa kluczowe wystąpiły 6074 razy, z czego 3264 to wystąpienia słów, które pojawiły się najwyżej trzy razy, w tym 1610 słów, które w ciągu analizowanych 32 lat wystąpiły tylko jeden raz. Odsetek publikacji uwzględnionych w dalszej analizie (42%) stanowi zatem znaczącą część całości, co pozwala uznać uzyskane na jej podstawie obserwacje za miarodajne. Odnosząc się zaś do dużej liczby słów kluczowych, które w rozpatrywanym okresie wystąpiły tylko jeden raz (ponad 16% terminów), świadczy to niewątpliwie o bardzo szerokim spektrum tematyki poruszanej w czasopiśmie. Nadmienić należy, że wrywkowa weryfikacja terminów z tej grupy nie wskazuje, by w znakomitej większości były one błędnie zdefiniowane lub zawierały błędy w pisowni; przykłady takich terminów to: akcjonariat pracowniczy, biuro

zarządzania projektami, edukacja przedsiębiorcza, fonoholizm, godność człowieka, infrastruktura elektroenergetyczna, Karol Adamiecki, leśnictwo, model Coxa-Rossa-Rubinsteina, nieuczciwa konkurencja, organizacje kultury, przemysł cukierniczy, rynek usług edukacyjnych, sektor motoryzacyjny, ślad ekologiczny, triangulacja, usługi kreatywne, wirtualizacja gospodarki, związki zawodowe.

Z tabeli 1 wynika, że na przestrzeni analizowanych lat *Przegląd Organizacji* pozostawał czasopismem wielotematycznym – najczęstsze słowo kluczowe (innowacyjność przedsiębiorstw – wraz z formami pochodnymi i bliskoznacznymi) pojawiło się zaledwie 258 razy, co stanowi ok. 2,5% wszystkich zarejestrowanych wystąpień słów kluczowych.

Jakkolwiek zawartość tabeli 1 daje już częściową odpowiedź na pierwsze pytanie badawcze (w aspekcie tematów publikacji), aby móc odpowiedzieć na nie w pełni (tj. odnieść się także do obszarów badawczych), dokonano przypisania najpopularniejszych słów kluczowych do subdyscyplin nauk o zarządzaniu i jakości. Dokonano tego na podstawie podziału tematycznego zaproponowanego przez członków Komitetu Nauk Organizacji i Zarządzania Polskiej Akademii Nauk [Bełz et al., 2019], który z kolei opiera się na wcześniejszej propozycji Cyferta et al. [2014]. Wykorzystano nie tylko samą zaproponowaną tam typologię, ale także wskazówki wyżej wymienionych autorów co do przypisania poszczególnych tematów badawczych do subdyscyplin (jest to istotna uwaga, ponieważ niektóre spośród słów kluczowych pasowałyby do więcej niż jednego spośród uwzględnianych obszarów). Wyniki opisanego tu przyporządkowania zawiera tabela 2.

Patrząc na zawartość tabeli 2, należy zwrócić uwagę na umieszczenie jednego z najbardziej popularnych słów kluczowych (technologia informacyjna, mająca 165 wystąpień) bez przypisania do którejkolwiek z subdyscyplin w nurcie praktycznym. Choć rozważano zaliczenie go do subdyscypliny Zarządzanie produkcją, usługami i technologią, jednak po przeglądzie artykułów oznaczonych tym słowem kluczowym uznano to za nieuzasadnione, gdyż tylko niewielka ich część zajmowała się kwestią zarządzania technologią informacyjną, a zdecydowana większość – zastosowaniami tejsze w różnych subdyscyplinach zarządzania i na różnych jego poziomach – stąd jego specjalna pozycja w tabeli 2. W rezultacie, dla dwóch subdyscyplin (Zarządzanie produkcją, usługami i technologią oraz Zarządzanie logistyczne) wśród 42 najpopularniejszych słów kluczowych nie znaleziono ani jednego, które by im odpowiadało. Z tego powodu, w tabeli 2 wskazano w ich przypadku najbardziej popularne odpowiadające im słowa kluczowe spoza listy 42 najpopularniejszych: w przypadku Zarządzania logistycznego była to logistyka (14 wystąpień), a w przypadku Zarządzania produkcją, usługami i technologią – zarządzanie produkcją (8 wystąpień).

Tabela 2. Przypisanie najbardziej popularnych słów kluczowych do subdyscyplin

Subdyscyplina	Słowa kluczowe	Liczba
	NURT PRAKTYCZNY	3815
	technologia informacyjna	165
	Poziomy zarządzania	3000
	Poziom strategiczny	1198
Zarządzanie strategiczne	konkurencyjność przedsiębiorstwa, współpraca przedsiębiorstw, strategia przedsiębiorstwa, zarządzanie strategiczne, restrukturyzacja przedsiębiorstw, globalizacja, zarządzanie zmianą, społeczna odpowiedzialność biznesu, rozwój zrównoważony	1089
Przedsiębiorczość	przedsiębiorczość	109
	Poziom operacyjny	1109
Wspomaganie decyzji kierowniczych	zarządzanie ryzykiem, podejmowanie decyzji	151
Zarządzanie procesami i projektami	zarządzanie projektami, zarządzanie procesowe	128
Zachowania organizacyjne	przywództwo, kultura organizacyjna	166
Zarządzanie wiedzą	zarządzanie wiedzą	189
Zarządzanie innowacjami	innowacyjność przedsiębiorstw, rozwój przedsiębiorstwa	337
Zarządzanie jakością	zarządzanie jakością	138
	Poziom funkcjonalny	693
Zarządzanie produkcją, usługami i technologią	zarządzanie produkcją	8
Zarządzanie finansami i rachunkowość menedżerska	wartość przedsiębiorstwa, inwestycje zagraniczne, controlling	266
Zarządzanie logistyczne	logistyka	14
Zarządzanie zasobami ludzkimi	zarządzanie zasobami ludzkimi, wynagrodzenia	279
Zarządzanie marketingiem	marketing	126
	Typy organizacji	650
Zarządzanie organizacjami biznesowymi	przedsiębiorstwo, zarządzanie przedsiębiorstwem, małe i średnie przedsiębiorstwa, prywatyzacja, menedżer	551
Zarządzanie instytucjami publicznymi i organizacjami non profit	zarządzanie publiczne	99
	NURT TEORETYCZNY	590
Teoria organizacji i zarządzania	zarządzanie, struktura organizacyjna, teoria organizacji i zarządzania, organizacja i zarządzanie, organizacja	372
Metodologia nauk o zarządzaniu i jakości	metodologia, nauki o zarządzaniu	98
Studia krytyczne w naukach o zarządzaniu i jakości	otoczenie przedsiębiorstwa, szkolnictwo wyższe	120

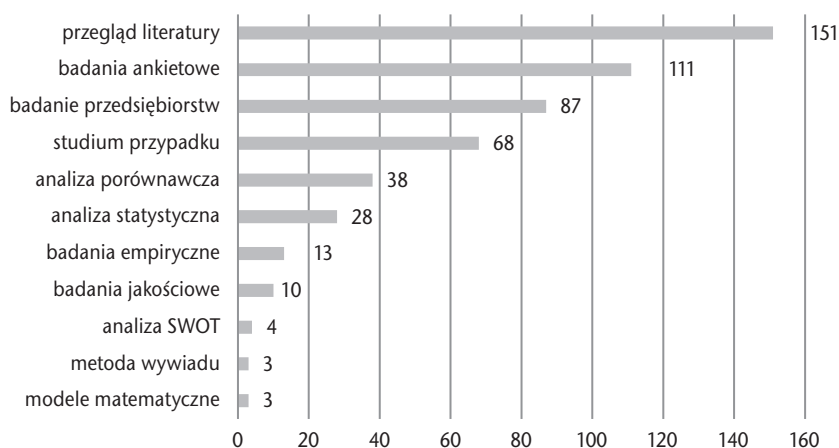
Źródło: opracowanie własne.

Analizując treść tabeli 2, łatwo dostrzec znaczną przewagę nurtu praktycznego (87%) nad teoretycznym (13%) oraz ujęcia odnoszącego się do poziomów zarządzania

(82%) nad odnoszącym się do typów organizacji (18%). Poziomy zarządzania: strategiczny (40%) i operacyjny (37%) są znacznie bardziej popularne niż funkcjonalny (23%). Wśród typów organizacji, biznesowe (85%) górują popularnością nad publicznymi (15%).

Warto tu przypomnieć, że przedstawione wyniki oparte są jedynie na analizie 42 najczęściej występujących słów kluczowych. Rzutużą zatem na nie ewentualne różnice w rozdrobnieniu i stałości tematów badawczych pomiędzy subdyscyplinami: wśród najpopularniejszych słów kluczowych licznie reprezentowana będzie subdyscyplina, w której badania dotyczą kilku stałych wątków, a zabraknąć może takiej, która dotyczy kilkudziesięciu osobnych wątków, do tego dynamicznie zmieniających się. Niemniej nie da się w ten sposób wytłumaczyć małej popularności Zarządzania produkcją, usługami i technologią oraz Zarządzania logistycznego. Przykładowo, skoro centralne pojęcie tego drugiego (logistyka) wystąpiło w ciągu 32 lat jedynie 14-krotnie, jednoznacznie wskazuje to na to, że tematyka ta nie była zbyt często podejmowana na łamach *Przeglądu Organizacji*. Być może wynika to z faktu, że autorzy zajmujący się zarządzaniem logistycznym preferowali inne czasopisma (np. *Logistykę*). Interpretując wyniki, należy zatem mieć na uwadze, że choć duża popularność określonej tematyki w analizowanej bazie publikacji jest przejawem dużego zainteresowania nią w ogóle, jej mała popularność może mieć inne przyczyny. Przyjmując inny punkt widzenia, fakt, że zidentyfikowany zbiór 42 najpopularniejszych słów kluczowych dotyczy aż 16 z 18 subdyscyplin nauk o zarządzaniu świadczy pozytywnie o szerokości zakresu tematycznego czasopisma, a co za tym idzie – o zasadności przyjętego w niniejszym opracowaniu założenia.

Rysunek 1. Liczba wystąpień słów kluczowych wskazujących metody badawcze

Źródło: opracowanie własne.

Aby słowa kluczowe dotyczące metod badawczych nie przeszkadzały w analizie tematyki, wydzielono je do osobnej listy. Na rysunku 1 przedstawiono metody, które wskazano w słowach kluczowych co najmniej trzy razy. Pominięto na nim także termin „wyniki badań” (211 wystąpień), który co prawda wskazuje, że treść artykułu prezentuje wyniki badań, a nie np. rozważania teoretyczne, jednak nie określa metody tych badań.

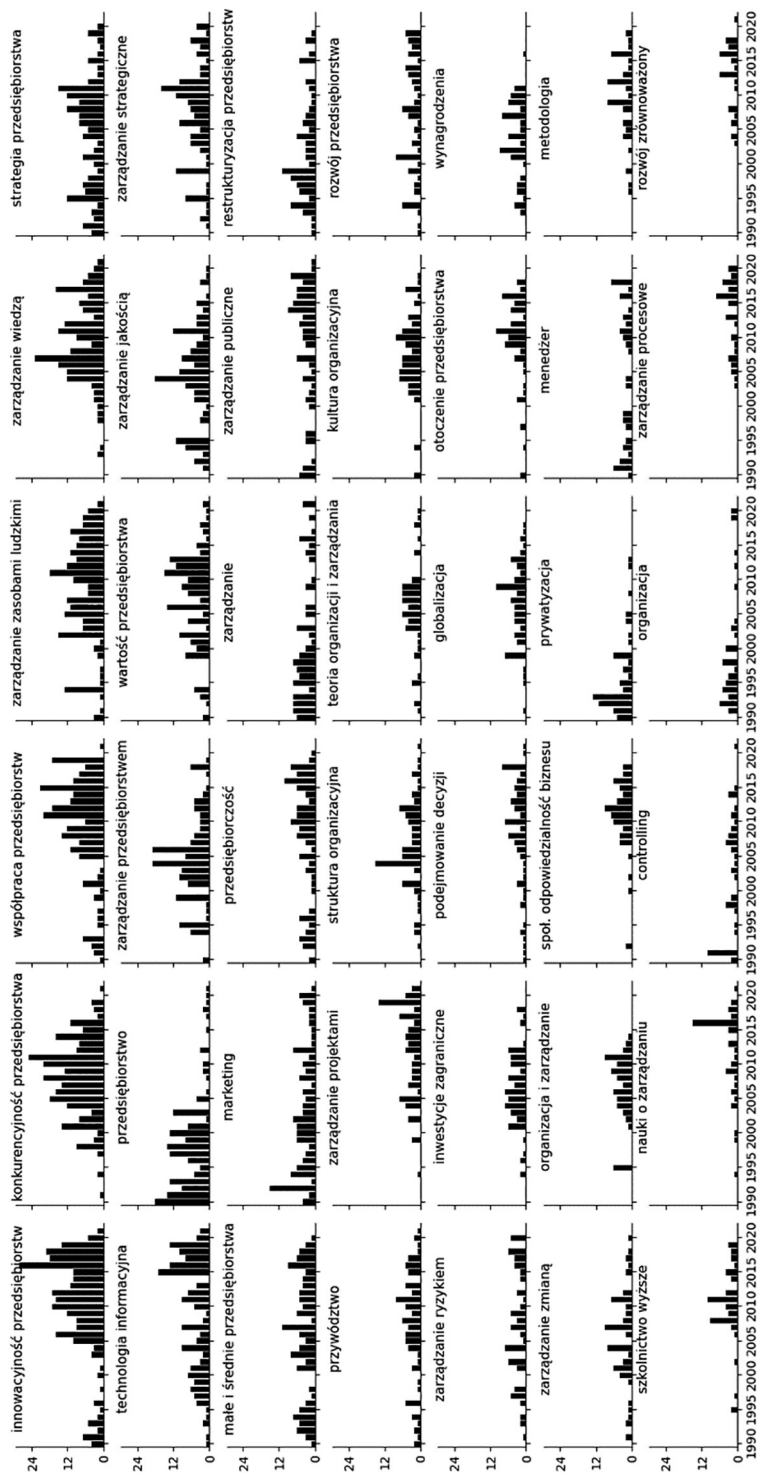
Z rysunku 1 wynika, że metodą, której nazwę (w różnych formach) najczęściej podawano wśród słów kluczowych jest przegląd literatury (21%) – co oznacza zarazem, że 79% wskazań prawdopodobnie dotyczyło badań opartych na danych pierwotnych, które najczęściej pozyskiwano metodą ankietową (30% wskazań w tej grupie). Ujęte na trzecim miejscu badanie przedsiębiorstw niewątpliwie wskazuje na pierwotny charakter analizowanych danych, nie precyzując jednak sposobu ich pozyskania (np. badanie ankietowe, wywiad, obserwacja).

3. Zmiany w zainteresowaniu poszczególnymi tematami i obszarami badań

Dążąc do odpowiedzi na drugie z pytań badawczych, na rysunku 2 ukazano, jak zainteresowanie poszczególnymi słowami kluczowymi zmieniało się w badanym okresie. Wykresy uporządkowano rzędami według malejącej popularności słów kluczowych.

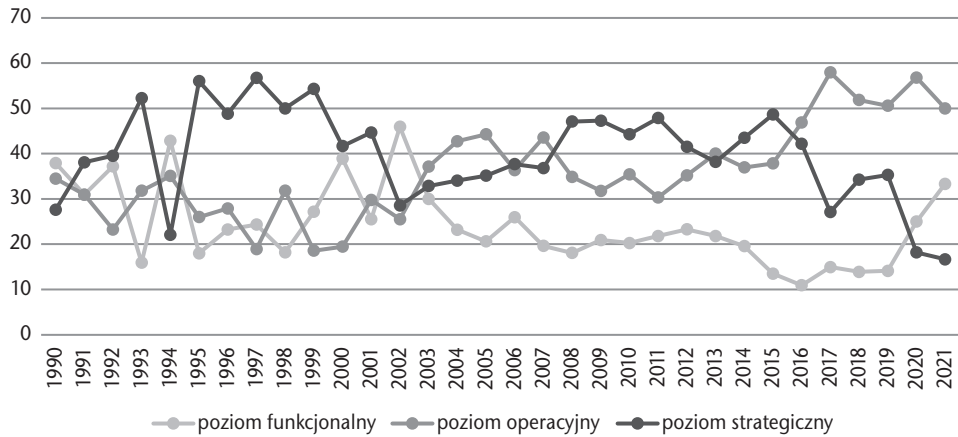
Patrząc na rysunek 2, wyraźnie widać duże różnice w kształtowaniu się popularności poszczególnych słów kluczowych. Najczęściej występujący termin (innowacyjność przedsiębiorstw), po okresie średniej popularności w latach 1990–1996, przeszedł okres bardzo małego zainteresowania (1997–2002), które następnie rosło, uzyskując bardzo wysoki poziom w latach 2005–2019, w ostatnich dwóch latach wracając do średniego poziomu zainteresowania. Ciekawie przedstawia się wykres dotyczący zarządzania wiedzą, które miało trzy wyraźne szczyty zainteresowania (największy w 2007 roku, mniejsze w latach 2011 i 2016). Utrzymujący się dość wysoki poziom zainteresowania technologią informacyjną uległ silnemu zwiększeniu od roku 2016. Część tematów charakteryzuje się dość stabilnym średnim poziomem zainteresowania (z pewnymi wahaniami), np. przedsiębiorczość, przywództwo lub zarządzanie publiczne. Z kolei zainteresowanie innymi tematami po okresie wzmożonej popularności zanikło – np. prywatyzacja (1990–1999) czy globalizacja (1999–2016). W przypadku jeszcze innych, szczyt popularności wydaje się, że dopiero nadejdzie – np. zarządzanie procesowe czy rozwój zrównoważony.

Rysunek 2. Zmiana popularności słów kluczowych w czasie

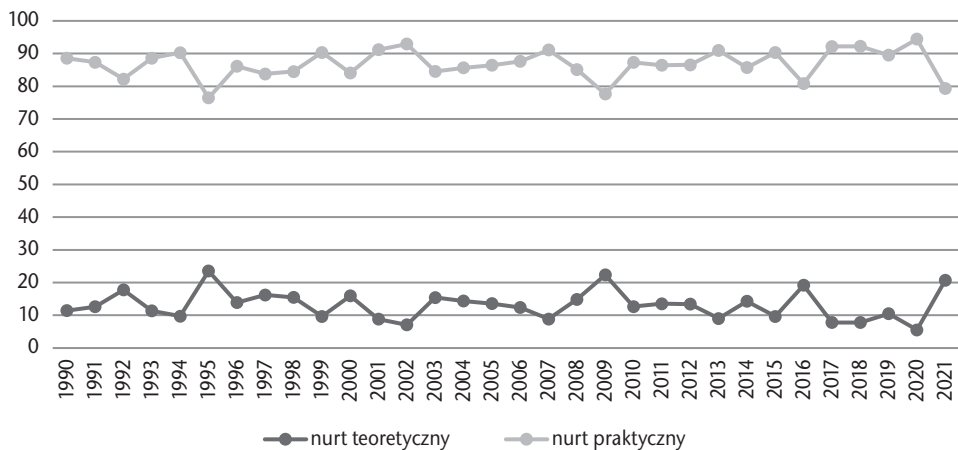
Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 3. Zmiana popularności tematów dotyczących różnych poziomów zarządzania (w %)

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 4. Zmiana popularności tematów dotyczących różnych nurtów nauk o zarządzaniu (w %)

Źródło: opracowanie własne.

Na rysunku 3 widać zmiany popularności występowania słów kluczowych dotyczących trzech poziomów zarządzania. Jest on znacznie ciekawszy niż wskazywałyby ich uśrednione udziały. Na początku analizowanego okresu wszystkie trzy poziomy miały zbliżony poziom popularności. Poziom strategiczny wyraźnie dominował w latach 1995–2001, a w mniejszym stopniu w latach 2008–2015, obecnie jednak jego popularność znacząco spadła. Pozycję dominującą w ostatnich pięciu

latach uzyskał poziom operacyjny, którego popularność przez wiele lat (2003–2015) pozostawała na średnio wysokim poziomie. Najbardziej zmienna jest popularność tematów dotyczących poziomu funkcjonalnego, który jednak od 2019 roku przeżywa okres wzmożonego zainteresowania po kilkunastu latach (2004–2019), gdy pozostawało ono niskie.

Dane na jeszcze wyższym poziomie agregacji ukazano na rysunku 4, na którym porównano zmiany w popularności słów kluczowych dotyczących obu nurtów nauk o zarządzaniu i jakości.

Dysproporcja popularności między oboma nurtami utrzymywała się nieprzerwanie w całym rozpatrywanym okresie – można wskazać tylko trzy lata (1995, 2009 i 2021), gdy jej wielkość była mniejsza niż 4:1.

4. Najbardziej aktywni autorzy i instytucje

Pomocne w ocenie tego, na ile baza publikacji *Przeglądu Organizacji* jest reprezentatywna dla polskiego środowiska badawczego (a nie – jedynie wybranych ośrodków akademickich) będzie zestawienie instytucji, przy których afiliowani byli autorzy artykułów.

Niestety dane o afiliacji autorów dostępne są w archiwum *Przeglądu Organizacji* dopiero począwszy od publikacji wydanych pod koniec 2001 roku – co wymusiło ograniczenie tego punktu analizy do okresu 2001–2021.

W bazie odnotowano 2623 wpisów o afiliacji. Wpisy poddano normalizacji zapisu afiliacji:

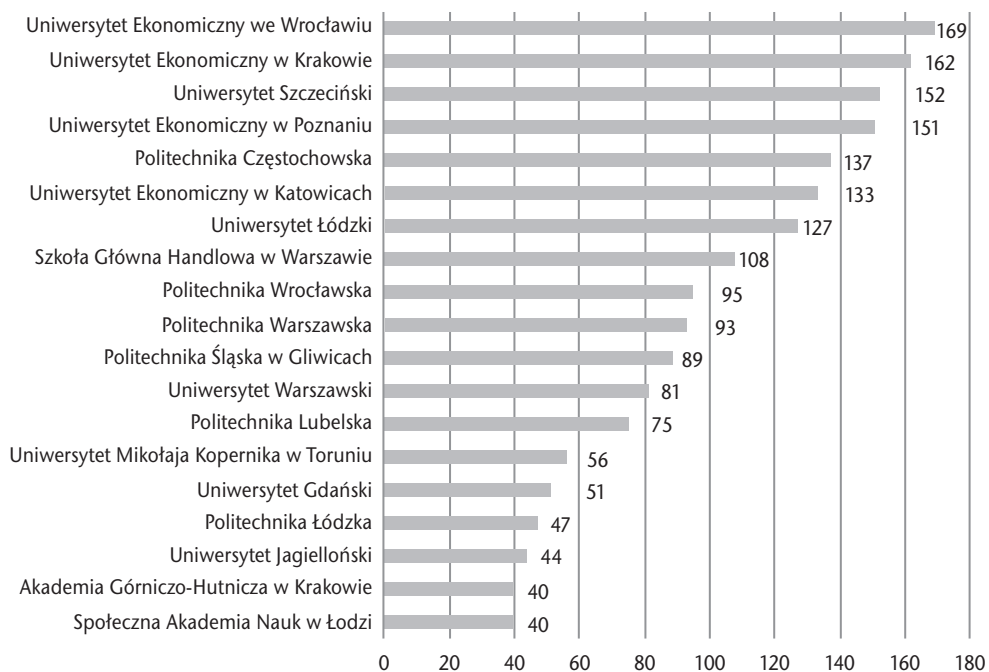
- ujednolicono pisownię nazw uczelni o wielu wariantach (np. skróconą/pełną, z patronem/bez, z miastem siedziby/bez),
- przyjęto aktualną lub ostatnią nazwę uczelni, które zmieniały ją (także w wyniku połączeń i przejęć),
- przyporządkowano polskie odpowiedniki nazwom krajowych podmiotów podanym w tłumaczeniu angielskim,
- w afiliacjach wskazujących na jednostkę organizacyjną podmiotu, zastąpiono ją nazwą całego podmiotu.

Po wskazanych przekształceniach zidentyfikowano 194 różne afiliowane podmioty (uczelnie, instytuty badawcze, przedsiębiorstwa, stowarzyszenia i inne). Podmioty afiliowane 40 lub więcej razy wraz z liczbą afiliacji (uwaga: nieafiliowanych artykułów) ujęto na rysunku 5.

Jak można odczytać na rysunku 5, bazę publikacji *Przeglądu Organizacji* współtworzyły najważniejsze krajowe ośrodki prowadzące badania w dyscyplinie nauk o zarządzaniu i jakości. Największy wkład wniosły uniwersytety ekonomiczne (dwa czołowe miejsca zajęły UE we Wrocławiu i w Krakowie, a czwarte i szóste odpowiednio: UE

w Poznaniu i Katowicach), choć na podium uplasował się Uniwersytet Szczeciński, a na piątym miejscu – Politechnika Częstochowska.

Rysunek 5. Instytucje o największej liczbie afiliacji

Źródło: opracowanie własne.

Aż 18 z 19 ujętych na rysunku 5 podmiotów to uczelnie państwowe – jedynym wyjątkiem w tej grupie jest Społeczna Akademia Nauk w Łodzi (40 afiliacji). Inne uczelnie niepaństwowe, które były wskazywane przez autorów co najmniej dziesięciokrotnie, to: Akademia WSB w Dąbrowie Górniczej – 35 razy, Akademia Leona Koźmińskiego w Warszawie – 22 razy, Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa im. W. Korfatego w Katowicach – 20 razy, Wyższa Szkoła Biznesu – National Louis University w Nowym Sączu – 18 razy oraz Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Warszawie – 10 razy.

Przechodząc do analizy wkładu indywidualnego, w tabeli 3 wymieniono wszystkich autorów co najmniej 10 publikacji, które ukazały się na łamach *Przeglądu Organizacji* w całym rozpatrywanym okresie (tj. od 1990 do 2021 roku).

Przyglądając się zawartości tabeli 3, bez trudu dostrzec można nazwiska czołowych postaci polskich nauk o zarządzaniu ostatnich kilkunastu lat, reprezentujących różne pokolenia, różne ośrodki naukowe i uprawiających naukę w różnych

obszarach badawczych. O dwóch pierwszych autorach z listy (Z. Sekuła i B. Nogalski) można powiedzieć, że są to prawdziwi „autorzy instytucje”, gdyż liczba artykułów, które wyszły spod ich ręki, uprawniałaby ich do umieszczenia wśród przodujących pod względem liczby publikacji instytucji (rysunek 5).

Tabela 3. Autorzy o największej liczbie publikacji

Autorzy	Liczba publikacji
Zofia Sekuła	41
Bogdan Nogalski	40
Marian Hopej	36
Monika Kostera, Janusz Zawiła-Niedźwiecki	31
Jacek Klich	27
Krzysztof Obłój	26
Wojciech Czakon	22
Janusz T. Hryniewicz	21
Ryszard Borowiecki, Rafał Krupski, Adam Peszko	20
Ewa Bojar, Mieczysław Ciurla	18
Zbigniew Dworzecki, Łukasz Sułkowski	17
Mariusz Bratnicki, Mirosław Długosz, Jan Macias	15
Jerzy Baruk, Andrzej Chodyński, Robert Kamiński, Elżbieta Naumienko, Grażyna Osbert-Pociecha, Jan Polowczyk, Paweł Szwiec	13
Tadeusz A. Grzeszczyk, Andrzej Jaki, Jan Lichtarski, Jerzy Różański, Tomasz Sobczak, Dariusz Zarzecki	12
Agnieszka Izabela Baruk, Marek Brzeziński, Stanisław Chełpa, Janusz Hryniewicz, Bogusz Mikuła, Waldemar Rzońca	11
Maria Aluchna, Jadwiga Bizon-Górecka, Marek Ćwiklicki, Mieczysław Moszkowicz, Andrzej Rutkowski, Grzegorz Urbanek, Radosław Wolniak, Anna Zarębska, Janusz Zymonik	10

Źródło: opracowanie własne.

5. Najżywiej dyskutowane publikacje

Chcąc odpowiedzieć na czwarte z postawionych pytań badawczych, dla każdego z lat rozpatrywanego okresu ustalono artykuł o największej liczbie cytowań. W wyniku otrzymano zestawienie zaprezentowane w tabeli 4. Pominięto w nim rok 2021 ze względu na zbyt krótki czas, jaki upłynął od publikacji.

Autorem, którego publikacje spotkały się z największym odzewem środowiska naukowego jest niewątpliwie W. Czakon, którego aż sześć publikacji [Czakon, 2005; 2006; 2009; 2010; 2011; Dagnino et al., 2008] zakwalifikowało się do swoistej „listy chwały” zawartej w tabeli 4.

Tabela 4. Artykuły z poszczególnych lat o największej liczbie cytowań

Rok	Tytuł	Autorzy	Liczba cytowań
1990	Controlling – system koordynacji przedsiębiorstwa	J. Goliszewski	60
1991	Controlling strategiczny cz. I	J. Goliszewski	27
1992	Wartościowanie mocnych i słabych stron przedsiębiorstwa	H. Bieniok, J. Marek	19
1993	Analiza systemu porozumiewania się w organizacji	U. Gros	20
1994	Kryteria klasyfikacji małych i średnich przedsiębiorstw	K. Poznańska, M. Schulte-Zurhausen	38
1995	Przedsiębiorczość. Próba definicji	W. Adamczyk	24
1996	Istota i kreowanie przedsiębiorczości	E. Otoliński	20
1997	Restrukturyzacja – wczoraj, dziś, jutro	J. Piaseczny	16
1998	Tworzenie struktur sieciowych jako wynik restrukturyzacji scentralizowanego przedsiębiorstwa	P. Dwojacki, B. Nogalski	73
1999	Wykorzystanie koncepcji zarządzania zintegrowaną wiedzą pracowników (kapitałem intelektualnym) w reengineeringu przedsiębiorstwa	G. Osbert-Pociecha, M. Karaś	43
2000	Zarządzanie wiedzą. Ogólny zarys koncepcji	M. Strojny	105
2001	Logika przewagi konkurencyjnej (I)	K. Obłój	54
2002	Kapitał ludzki i intelektualny w aspekcie teorii rachunkowości	M. Dobija	101
2003	Problematyka zarządzania pracownikami wiedzy	M. Morawski	69
2004	Upadłość przedsiębiorstwa – model analizy dyskryminacyjnej	M. Hamrol, B. Czajka, M. Piechocki	136
2005	Istota relacji sieciowych przedsiębiorstwa	W. Czakon	112
2006	Łąbędzie Poppera – case studies w badaniach nauk o zarządzaniu	W. Czakon	55
2007	Pułapki teoretyczne zasobowej teorii strategii	K. Obłój	34
2008	Strategie koopetycji – nowa forma dynamiki międzyorganizacyjnej?	G.B. Dagnino, F. Le Roy, S. Yami, W. Czakon	124
2009	Koopetycja – splot tworzenia i zawłaszczania wartości	W. Czakon	86
2010	Zasobowa teoria firmy w krzywym zwierciadle	W. Czakon	50
2011	Metodyka systematycznego przeglądu literatury	W. Czakon	179
2012	Rozwój szkoły zasobów zarządzania strategicznego	R. Krupski	49
2013	Zasobowe uwarunkowania koopetycji w przedsiębiorstwach high-tech	A. Zakrzewska-Bielawska	43
2014	Mechanizmy rozwoju paradygmatów zarządzania	A. Jaki	32
2015	Innowacyjne przedsiębiorstwo w nieinnowacyjnej gospodarce	M. Romanowska	31
2016	Determinanty innowacyjności polskich przedsiębiorstw	M. Romanowska	64
2017	Spiralna definicja startupu	A. Skala	16
2018	Transparency in Knowledge Transfer Processes in an Enterprise	R. Miśkiewicz	13
2019	Organizational design supporting innovativeness	W. Dyduch	14
2020	Przedsiębiorstwo i jego otoczenie w obliczu czwartej rewolucji przemysłowej – Wyzwania, szanse i zagrożenia	E. Mączyńska, E. Okoń-Horodyńska	4

Źródło: opracowanie własne.

Jest wśród nich Metodyka systematycznego przeglądu literatury [Czakon, 2011], najczęściej cytowany artykuł opublikowany na łamach *Przeglądu Organizacji* od 1990 do 2021 roku. Więcej niż jedną publikację w omawianym zestawieniu uplasowało jeszcze troje autorów: J. Golszewski [1990; 1991], K. Obłój [2001; 2007] oraz M. Romanowska [2015; 2016].

Jak pokazuje zawartość tabeli 4, najczęściej cytowane artykuły reprezentowały różne subdyscypliny nauk o zarządzaniu: zarządzanie finansami i rachunkowość menedżerską [Golszewski, 1990; 1991; Dobija, 2002; Hamrol et al., 2004], zarządzanie strategiczne [Bieniok, Marek, 1992; Piaseczny, 1997; Obłój, 2001], zachowania organizacyjne [Gros, 1993], zarządzanie organizacjami biznesowymi [Poznańska, Schulte-Zurhausen, 1994; Dwojacki, Nogalski, 1998; Mączyńska, Okoń-Horodyńska, 2020], przedsiębiorczość [Otoliński, 1996], zarządzanie wiedzą [Osbert-Pociecha, Karaś, 1999; Strojny, 2000; Miśkiewicz, 2018], zarządzanie zasobami ludzkimi [Morawski, 2003], teoria organizacji i zarządzania [Czakon, 2005; 2009; 2010; Obłój, 2007; Dagnino et al., 2008; Krupski, 2012; Zakrzewska-Bielawska, 2013], metodologia nauk o zarządzaniu i jakości [Czakon, 2006; 2011; Jaki, 2014], zarządzanie innowacjami [Romanowska, 2015; 2016; Skala, 2017; Dyduch, 2019]. Porównując powyższe informacje z rysunkiem 2, można dostrzec pewne analogie – np. lata 2016–2019 to okres bardzo wysokiej popularności słowa kluczowego „innowacyjność”, a trzy z czterech najczęściej cytowanych publikacji z tego okresu dotyczyło właśnie zarządzania innowacjami; niemniej np. popularność słowa kluczowego „teoria organizacji i zarządzania” pozostawała umiarkowana w latach, gdy ukazywały się najczęściej cytowane publikacje z tego zakresu.

Podsumowanie

Przedstawione w niniejszym opracowaniu wyniki analizy bazy publikacji *Przeglądu Organizacji* z lat 1990–2021 pokazują, jak w tym okresie zmieniała się tematyka badań z zakresu nauk o zarządzaniu w odniesieniu zarówno do poszczególnych tematów badawczych (którym odpowiadają słowa kluczowe przypisane do artykułów), jak i subdyscyplin nauk o zarządzaniu i jakości. Zidentyfikowane tematy, które wśród autorów publikujących na łamach *Przeglądu Organizacji* cieszyły się w ostatnich latach niewielką popularnością, wskazują kierunki, które powinny zainteresować badaczy poszukujących nowych pól działania czy też dopiero zaczynających swoją karierę naukową.

Udało się także potwierdzić szeroki zakres tematyczny artykułów publikowanych na łamach *Przeglądu Organizacji*, jak również zaangażowanie we współtworzenie jego treści licznych polskich ośrodków badawczych i wielu czołowych badaczy z dyscypliny nauk o zarządzaniu i jakości. Dodatkowo wykazano, że każdego roku w trakcie

rozpatrywanego okresu *Przegląd Organizacji* publikował artykuły, które odbiły się szerokim echem w środowisku naukowym, mierzonym liczbą cytowań.

Mimo powyższych stwierdzeń, oczywistym ograniczeniem opisanego badania jest wykorzystanie bazy publikacji tylko jednego czasopisma. Opisane tu wyniki powinny jednak stanowić podstawę dla przyszłych badań porównawczych, które pozwoliłyby w szczególności zweryfikować, na ile zaobserwowane trendy są zgodne z trendami zachodzącymi w czasopismach wydawanych w innych krajach, w tym o zasięgu światowym.

Bibliografia

- [1] Adamczyk W. [1995], *Przedsiębiorczość. Próba definicji*, *Przegląd Organizacji* 11: 12–15, <https://doi.org/10.33141/po.1995.11.01>.
- [2] Bełz G., Cyfert S., Czakon W., Dyduch W., Latusek-Jurczak D., Niemczyk J., Sopińska A., Szpitter A., Urbaniak M., Wiktor J. [2019], *Subdyscypliny w naukach o zarządzaniu i jakości 2.0*, http://www.knoiz.pan.pl/images/stories/pliki/pdf/Subdyscypliny_nauk_o_zarzadzaniu_i_jakosci.pdf (dostęp: 25.03.2022).
- [3] Bieniok H., Marek J. [1992], *Wartościowanie mocnych i słabych stron przedsiębiorstwa*, *Przegląd Organizacji* 3: 25–27, <https://doi.org/10.33141/po.1992.03.11>.
- [4] Cyfert S., Dyduch W., Latusek-Jurczak D., Niemczyk J., Sopińska A. [2014], *Subdyscypliny w naukach o zarządzaniu – logika wyodrębnienia, identyfikacja modelu koncepcyjnego oraz zawartość tematyczna*, *Organizacja i Kierowanie* 1(161): 37–49.
- [5] Czakon W. [2005], *Istota relacji sieciowych przedsiębiorstwa*, *Przegląd Organizacji* 9: 10–13, <https://doi.org/10.33141/po.2005.09.02>.
- [6] Czakon W. [2006], *Łączę Poppera – case studies w badaniach nauk o zarządzaniu*, *Przegląd Organizacji* 9: 9–12, <https://doi.org/10.33141/po.2006.09.03>.
- [7] Czakon W. [2009], *Koopetycja – splot tworzenia i zawłaszczania wartości*, *Przegląd Organizacji* 12: 11–14, <https://doi.org/10.33141/po.2009.12.03>.
- [8] Czakon W. [2010], *Zasobowa teoria firmy w krzywym zwierciadle*, *Przegląd Organizacji* 4: 8–12, <https://doi.org/10.33141/po.2010.04.02>.
- [9] Czakon W. [2011], *Metodyka systematycznego przeglądu literatury*, *Przegląd Organizacji* 3: 57–61, <https://doi.org/10.33141/po.2011.03.13>.
- [10] Dagnino Giovanni B., LeRoy F., Yami S., Czakon W. [2008], *Strategie koopetycji – nowa forma dynamiki międzyorganizacyjnej?* *Przegląd Organizacji* 6: 3–7, <https://doi.org/10.33141/po.2008.06.01>.
- [11] Dobija M. [2002], *Kapitał ludzki i intelektualny w aspekcie teorii rachunkowości*, *Przegląd Organizacji* 1: 8–13, <https://doi.org/10.33141/po.2002.01.02>.

- [12] Dwojacki P., Nogalski B. [1998], Tworzenie struktur sieciowych jako wynik restrukturyzacji scentralizowanego przedsiębiorstwa, *Przegląd Organizacji* 4: 8–11, <https://doi.org/10.33141/po.1998.04.01>.
- [13] Dyduch W. [2019], Projekt organizacji wspierającej innowacyjność, *Przegląd Organizacji* 6: 16–23, <https://doi.org/10.33141/po.2019.06.02>.
- [14] Głodziński E. [2016a], „Przegląd Organizacji” – wczoraj i dziś. Rola czasopisma w rozwoju nauk o zarządzaniu. Cz. 1, *Przegląd Organizacji* 3: 70–76, <https://doi.org/10.33141/po.2016.03.10>.
- [15] Głodziński E. [2016b], „Przegląd Organizacji” – wczoraj i dziś. Rola czasopisma w rozwoju nauk o zarządzaniu. Cz. 2, *Przegląd Organizacji* 4: 67–72, <https://doi.org/10.33141/po.2016.04.10>.
- [16] Goliszewski J. [1990], Controlling – system koordynacji przedsiębiorstwa cz. I, *Przegląd Organizacji* 8/9: 16–18, <https://doi.org/10.33141/po.1990.89.08>.
- [17] Goliszewski J. [1991], Controlling, cz. VI: Controlling strategiczny cz. I, *Przegląd Organizacji* 8/9: 27–29, <https://doi.org/10.33141/po.1991.05.10>.
- [18] Google Scholar [2022], Najlepsze publikacje, https://scholar.google.pl/citations?view_op=top_venues&hl=pl&vq=pl (dostęp: 25.03.2022).
- [19] Gros U. [1993], Analiza systemu porozumiewania się w organizacji, *Przegląd Organizacji* 3: 11–12, <https://doi.org/10.33141/po.1993.03.03>.
- [20] Hamrol M., Czajka B., Piechocki M. [2004], Upadłość przedsiębiorstwa – model analizy dyskryminacyjnej, *Przegląd Organizacji* 6: 35–39, <https://doi.org/10.33141/po.2004.06.09>.
- [21] Harzing A.W. [2021], *Publish or Perish version 8*, <https://harzing.com/resources/publish-or-perish> (dostęp: 25.03.2022).
- [22] Jaki A. [2014], Mechanizmy rozwoju paradygmatów zarządzania, *Przegląd Organizacji* 2: 8–13, <https://doi.org/10.33141/po.2014.02.01>.
- [23] Krupski R. [2012], Rozwój szkoły zasobów zarządzania strategicznego, *Przegląd Organizacji* 4: 3–7, <https://doi.org/10.33141/po.2012.04.01>.
- [24] Mączyńska E., Okoń-Horodyńska E. [2020], Przedsiębiorstwo i jego otoczenie w obliczu czwartej rewolucji przemysłowej – Wyzwania, szanse i zagrożenia, *Przegląd Organizacji* 1: 9–21, <https://doi.org/10.33141/po.2020.01.01>.
- [25] Miśkiewicz R. [2018], Transparentność w procesach transferu wiedzy w przedsiębiorstwie, *Przegląd Organizacji* 8: 10–17, <https://doi.org/10.33141/po.2018.08.02>.
- [26] Morawski M. [2003], Problematyka zarządzania pracownikami wiedzy, *Przegląd Organizacji* 1: 17–20, <https://doi.org/10.33141/po.2003.01.05>.
- [27] Oblój K. [2001], Logika przewagi konkurencyjnej (I), *Przegląd Organizacji* 9: 3–6, <https://doi.org/10.33141/po.2001.09.01>.

- [28] Obłój K. [2007], Pułapki teoretyczne zasobowej teorii strategii, *Przegląd Organizacji* 5: 7–10, <https://doi.org/10.33141/po.2007.05.01>.
- [29] Osbert-Pociecha G., Karaś M. [1999], Wykorzystanie koncepcji zarządzania zintegrowaną wiedzą pracowników (kapitałem intelektualnym) w reengineeringu przedsiębiorstwa, *Przegląd Organizacji* 3: 18–21, <https://doi.org/10.33141/po.1999.03.03>.
- [30] Otoliński E. [1996], Istota i kreowanie przedsiębiorczości, *Przegląd Organizacji* 9: 25–27, <https://doi.org/10.33141/po.1996.09.04>.
- [31] Piaseczny J. [1997], Restrukturyzacja – wczoraj, dziś, jutro, *Przegląd Organizacji* 9: 32–36, <https://doi.org/10.33141/po.1997.09.06>.
- [32] Poznańska K., Schulte-Zurhausen M. [1994], Kryteria klasyfikacji małych i średnich przedsiębiorstw, *Przegląd Organizacji* 2: 24–27, <https://doi.org/10.33141/po.1994.02.08>.
- [33] *Przegląd Organizacji* [2022], Baza publikacji, <https://przegladorganizacji.pl/artykuly> (dostęp: 25.03.2022).
- [34] Romanowska M. [2015], Innowacyjne przedsiębiorstwo w nieinnowacyjnej gospodarce, *Przegląd Organizacji* 8: 4–8, <https://doi.org/10.33141/po.2015.08.01>.
- [35] Romanowska M. [2016], Determinanty innowacyjności polskich przedsiębiorstw, *Przegląd Organizacji* 2: 29–35, <https://doi.org/10.33141/po.2016.02.05>.
- [36] Skala A. [2017], Spiralna definicja startupu, *Przegląd Organizacji* 9: 33–39, <https://doi.org/10.33141/po.2017.09.05>.
- [37] *Słowo wstępne* [1926], *Przegląd Organizacji* 1: 1–1.
- [38] Strojny M. [2000], Zarządzanie wiedzą. Ogólny zarys koncepcji, *Przegląd Organizacji* 2: 20–25, <https://doi.org/10.33141/po.2000.02.04>.
- [39] Zakrzewska-Bielawska A. [2013], Zasobowe uwarunkowania kooperacji w przedsiębiorstwach high-tech, *Przegląd Organizacji* 2: 3–8, <https://doi.org/10.33141/po.2013.02.01>.

EWOLUCJA TEMATYKI BADAŃ Z ZAKRESU NAUK O ZARZĄDZANIU W POLSCE W LATACH 1990–2021 NA PODSTAWIE PUBLIKACJI *PRZEGLĄDU ORGANIZACJI*

Streszczenie

Ukazujący się od 1926 roku miesięcznik *Przegląd Organizacji* jest jednym z czołowych polskich czasopism naukowych w dyscyplinie nauk o zarządzaniu i jakości. Jego udostępniona w Internecie baza publikacji zawiera wszystkie artykuły recenzowane opublikowane

od 1990 roku, stanowiąc świadectwo zmieniających się zainteresowań badawczych polskiego środowiska naukowego. W niniejszym artykule, bazując na metadanych 3217 artykułów opublikowanych w *Przeglądzie Organizacji* w ostatnich 32 latach, zbadano, jak ewoluowała w tym czasie podejmowana przez autorów tematyka – w tym, jak zmieniała się popularność badań prowadzonych w różnych subdyscyplinach nauk o zarządzaniu i jakości. Dodatkowo zidentyfikowano ośrodki naukowe i autorów, którzy wnieśli największy wkład w zawartość czasopisma w rozpatrywanym okresie. Uzyskane rezultaty wskazują tematy z zakresu nauk o zarządzaniu i jakości warte zwiększenia zaangażowania badawczego, a jako całość stanowią bazę do porównania z czasopismami o podobnym profilu wydawanymi w innych krajach.

SŁOWA KLUCZOWE: PRZEGLĄD ORGANIZACJI, NAUKA POLSKA, NAUKI O ZARZĄDZANIU, ANALIZA BIBLIOMETRYCZNA

KOD KLASYFIKACJI JEL: M00

EVOLUTION OF RESEARCH TOPICS IN MANAGEMENT SCIENCES IN POLAND BETWEEN 1990 AND 2021 BASED ON *ORGANIZATION REVIEW* JOURNAL

Abstract

Published since 1926, the *Organization Review* monthly journal is one of the leading scientific journals in the discipline of management and quality sciences in Poland. Its publication database, which is available online, contains all the peer-reviewed articles published since 1990, providing a testimony to the changing research interests of the Polish scientific community. In this article, using metadata from 3,217 articles published in *Organization Review* in the last 32 years, we examine how the scope of research interests of authors evolved over this time – including how the popularity of respective subdisciplines of management and quality sciences changed. Additionally, the institutions and authors who have made the greatest contributions to the journal's content during the period under study were identified. The results indicate topics deserving increased research involvement, and provide a basis for comparison with journals of similar profile published in other countries.

KEYWORDS: ORGANIZATION REVIEW, POLISH RESEARCH, MANAGEMENT SCIENCES, BIBLIOMETRIC ANALYSIS

JEL CLASSIFICATION CODE: M00